

Významné osobnosti naší univerzity

Edward Babák a brněnská fyziologie

Před osmdesáti lety 30. května 1926 zemřel Edward Babák, profesor fyziologie a budovatel dvou brněnských vysokých škol, Masarykovy univerzity a její lékařské fakulty a Veterinární a farmaceutické univerzity. Rektoři těchto univerzit zařadili vzpomínkové odpoledne při příležitosti 80. výročí úmrtí Edwarda Babáka, kde povolání odborníci hodnotili jeho celoživotní dílo. V roce 1999 vyšla monografie autorů Pavla Braveného a Zdeňka France: Edward Babák; v ní se může čtenář seznámit s jeho životem. V širší veřejnosti je známo jeho úsilí v budování brněnského vysokého školství i jeho česky psaná příručka morfolgie a fyziologie člověka *Tělověda*, vydaná v roce 1908. V této úvaze se proto pouze zamyslím nad úlohou Babáka jako zakladatele Fyziologického ústavu brněnské lékařské fakulty a nad tím, v čem můžeme najít poučení pro naši práci na tomto ústavě v současnosti.

Již od dob J. E. Purkyně, který oddělil fyziologii od anatomie a založil první fyziologický ústav na naší planetě, platí, že učitel fyziologie musí být významným vědcem a Babák tuto podmínku beze zbytku splňoval. V roce 1918, kdy se stává v Brně přednostou ústavu, je již 11 let univerzitním profesorem fyziologie a autorem padesáti sedmi publikací ve francouzských a německých časopisech takové úrovně, která odpovídá současným časopisům s impakt faktorem. V tomto seznamu jsou výsledky výzkumů prováděných na zvířatech i na pokusných osobách. Mezi jinými jsou to práce týkající se vývoje nervové soustavy u obojživelníků, vztahu mezi metamorfózou obojživelníků a vnitřní sekrecí, užití kurare jako blokátoru nervové svalového přenosu, vlivu aktivity bloudivého nervu na tepovou frekvenci v ontogenezi, vztahu mezi délkou střeva a výživou u nižších obratlovců a regulací dýchání v ontogenezi. Svými výzkumy v oblasti termoregulace, provedenými jak na pokusných zvířatech, tak u člověka, výrazně přispěl k zavedení inkubátorů do péče o nedonošené novorozence.

Edward Babák

Domnívám, že i nyní by učitel fyziologie na lékařské fakultě měl ovládat oba typy experimentálních technik, pokusy na zvířatech a na lidských subjektech, aby mohl přesvědčivě demonstrovat studentům lékařství, že medicína je experimentální přírodovědný obor, a nikoliv soubor pokynů sepsaných ve směrnících pro diagnostiku a léčbu jednotlivých onemocnění. V roce 1921 vychází rozsáhlá v německém jazyce sepsaná monografie srovnávací fyziologie, ve které je Babák autorem osmisetstránkové kapitoly o mechanice a nervovém řízení dýchání. Výzva účastnit se mezinárodní monografie přesvědčivě dokumentuje jeho mezinárodní uznání. Většina z nás, kteří jsme se stali přednosty brněnského Fyziologického ústavu po Babákově, kritérium mezinárodního uznání také splňuje. Jsem přesvědčen, že tomuto náročnému požadavku budou odpovídat i naše nástupkyně nebo nástupci na místě přednosty Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity.

A ještě jedno poučení nám přináší seznámení s životopisem Edwarda Babáka. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století, stejně jako dnes po sto letech, platilo, že práce na teoretickém ústavu byla pro lékaře spojena s menším finančním ohodnocením než práce v klinické praxi. Tehdy jako nyní, proto jen ti z lékařů, kteří byli výrazně zaujati vědeckou prací, volili toto povolání. Edward Babák byl

habilitován v roce 1903, to mu bylo 30 let. O čtyři roky později byl jmenován profesorem. Myslím si, že bychom neměli odkládat udělování vědeckých a pedagogických hodností ani dnes. Nebezpečí, že nezískáme na teoretické ústavy kvalitní vědecké pracovníky a učitele, je v současnosti zřetelné a neměli bychom ho podceňovat, pokud chceme brát odkaz profesora Edwarda Babáka vážně.

B. FIŠER

Vzpomínka na Mihajlo Rostohara (1878-1966)

K významným, svérázným a zakladatelským osobnostem naší univerzity patří profesor Mihajlo Rostohar. Narodil se 3. 7. 1878 v Brežích v Slovinsku, své vlasti zůstal celý život věrný, znovu se tam vracel a po bohatém životě v Golegu 5. 8. 1966 ve věku 88 let zemřel. V mládí byl aktivním členem vlasteneckého sdružení a byl literárně činný. Studoval od r. 1901 na univerzitě ve Vídni medicínu, přírodní vědy a psychologii, experimentální psychologii a noetiku ve Štýrském Hradci; doktorát filozofie získal ve Vídni 1906 na základě disertace *Ueber Hypothesen und ihre erkenntnistheoretische Bedeutung*. Získal stipendijní pobyt ve slavném psychologickém ústavu W. Wundta v Lipsku. Videňský prof. Jodl ho doporučil prof. T. G. Masarykovi, u něhož se Rostohar v roce 1911 habilitoval prací *Theorie hypotetického soudu*, v níž zpracoval hraniční otázky logiky a psychologie; tuto tematiku přednášel na FF UK, ale především rozvíjel experimentální metodologii. Přes nepřítelství pozitivistického filozofa a psychologa F. Krejčího si v letech 1911-12 vyubudoval z vlastních prostředků ve fyziologickém ústavu prof. F. Mareše experimentálně psychologickou laboratoř (1924 ji přemístil do Brna). V roce 1915 narukoval a ke konci 1. světové války se jako důstojník rakousko-uherské armády stal mluvčím při vyhlášení občanské neposlušnosti monarchii. Podílel se na založení univerzity v Lublani. Když pro křivě nařčení nebyl navržen za profesora, vrátil se r. 1920 do Prahy. V r. 1923 byla jeho venia docendi převedena z UK na MU v Brně, kde působil nejprve ve

fyziologickém ústavu prof. Babáka, od roku 1924 jako mimořádný profesor systematické filozofie (po O. Zichovi vedl několik let filozofický seminář), než byl roku 1931 jmenován řádným profesorem psychologie na MU. Mezitím již r. 1926 prosadil zřízení Psychologického ústavu (díky vzácnému porozumění tehdejšího rektora E. Babáka). S přerušením válečných let zde působil do roku 1948; v roce 1934-35 byl děkanem FF MU. K jeho přátelům na fakultě patřil prof. Havránek, prof. Trávníček, který mu zajišťoval korektury publikací, a pedagog prof. Uher; díky jeho varování před gestapem mohl Rostohar včas uprchnout. V Jugoslávii bojoval proti ustašovcům a Němcům, byl zajat, ale v r. 1945 se mu podařilo uprchnout ze zajateckého tábora. Vrátil se do Brna s partyzánskou čepicí a ihned pokračoval v rozsáhlém výukovém programu (obecná, strukturální, sociální, vývojová psychologie; například v roce 1947 jsme u něho zapisovali obecnou psychologii v rozsahu 5 hodin týdně a k tomu 2 hodiny cvičení pro pokročilé). Semináře měly u něho ústřední význam. K rituálu patřilo, že Rostohar, muž robustní postavy, usedl na „svou“ židli, z jedné strany doc. L. Kolaříková, z druhé strany prof. V. Chmelař. V článku z šedesátých jsme mohli číst, že v r. 1948 odešel na zasloužený odpočinek. Je to konvenční fráze, jak o tom svědčí jeho další činnost. Po svém emeritování sice ještě zastával funkci rektora tehdy zřízené Vysoké školy sociální v Brně (zrušena 1951), ale mezitím věnoval plnou energii budování Psychologického ústavu na FF v Lublani. Jestliže jako první Rostoharova budovatelskou etapu vymezíme vytvoření experimentální laboratoře v Praze před 1. světovou válkou a druhou etapu datujeme založením Psychologického ústavu na FF MU v Brně 1926, zajišťujícího rozsáhlý výukový program, kontakty s praxí poradenskou a průmyslovou, a od roku 1935 seskupení spolupracovníků kolem časopisu *Psychologie*, který Rostohar redigoval – pak rokem 1950 začíná třetí budovatelská etapa. Ve věku 72 let zakládá Psychologický ústav na lublaňské univerzitě, vydává učební texty, píše monografie, experimentálně zkoumá prožívání filmu u mládeže. Roku 1958 je vyznamenán slovinským řádem Za zásluhy o národ I. stupně. Před univerzitní budovou je jeho busta. V Brně mezitím vyšla Rostoharova monogra-